

Axeltorv 12

(Løveapoteket)

NÆM 2004:105

Nødgravningsrapport

Næstved Museum 2004

Axeltorv 12 (Løveapoteket)

NÆM 2004:105

Næstved Sct. Morten Sogn, Tybjerg Herred, Præstø Amt;
Stednr. 05.07.07
Matr.nr. 222
4-cm kort: 1512 IV SV

Nødgravningsrapport

Ved anlægsarbejde fremkom ved Axeltorv 12, Næstved, en brolagt vej (middelalderlig ?) samt kulturlag.

Om eftermiddagen tirsdag d. 13. januar 2004 blev Næstved Museum opmærksom på, at der var et større gravearbejde i gang ud for Løveapoteket, Akseltorv 12 i Næstved, hvor der i forbindelse med etablering af en kælderindgang var bortgravet anlæg og kulturlag. Ved besigtigelsen samme dag var arbejdet dog stoppet og bygherrer (apoteker P. R. Jørgensen) ikke at træffe. Dette skete først følgende dag, hvor museet måtte meddele, at de resterende spor i profilvæggene skulle registreres. Dette skete efterfølgende, når det kunne passes ind i undertegnede øvrige planlægning (onsdag eftermiddag og dele af torsdag d. 15. samt mandag d. 19.).

Museet var flere år tidligere i anden sammenhæng blevet informeret om, at apotekeren agtede at foretage ombygning og anlægge kældertrappe, i hvilken forbindelse museet havde påpeget de mulige arkæologiske interesser på arealet og ønsket om at overvære afgravningen. Hverken apoteker eller Næstved Kommune havde dog orienteret museet om, at byggetilladelse var givet til dette arbejde, eller at det var forestående.

Da museet kom til udgravningen var stort set al afgravningen foretaget, hvorved de evt. daterende lag fjernet. Endvidere var den østlige profilvæg (hvor de mest interessante lag måtte formodes at befinde sig) afskærmet med afstivning og plader og den mindre nordprofil temmelig skramlet afgravet og ikke egnet til registrering. Det var således kun den lille sydprofil og vestprofilen under/langs med huset Axeltorv 12, der blev tegnet og beskrevet. Sidstnævnte kun for de sydlige 5 meters vedkommende, da lagfølge etc. ikke ændrede sig væsentligt videre nordpå, hvor også arbejdet med at grave ind til døråbning var i gang.

Nødgravningen udførtes for museets egne midler ved museumsinspektør Thomas Roland.

Målesystem og fikspunkt

Udgravningsfeltet blev indmålt i forhold til apoteksbygningen Axeltorv 12 (jf. Plan 2), ligesom punkterne A-C, der fastlægger profiltegningens målepunkter (jf. Plan 1 [[NB: hér gengivet nedsat 50% !!](#)]).

Som fikspunkt benyttedes dæksel ud for ejendommen Axeltorv 9 (matr. 224), med kote DNN 10.99 (jf. kopi af Ledningsplan/Næstved Kommune). Hér aflæstes fiks 1.29 ud fra hvilket niveau 2.59 (dvs. = DNN 9.69) afsattes i de to profiler (jf. Plan 1 [[NB: hér gengivet nedsat 50% !!](#)]).

Tidligere overflade

Nederst i lagfølgen (ca. 1,2 m under nuværende belægning), umiddelbart over undergrunden fandtes et 5-15 cm tykt, forholdsvis homogent sandet muldlag uden mange kulturelementer (**Lag 14, 17, (18)**). Laget antages at udgøre (oprindelige?) overflade. Laget var tyndest under brolægningen (Lag 11), hvor det også indeholdt enkelte mindre sten. Sandsynligvis er der blot tale om, at sten fra den egentlige brolægning er blevet presset ned i den gamle overflade p.gr.a. færdslen.

Det uregelmæssige Lag 18 skal sandsynligvis ikke henregnes som egentligt overfladelag, men udgør formentlig en rod- og nedsivningszone mellem dette og undergrunden.

Vejbelægning og aktivitetslag

I sydprofilen sås under de næsten 1 meter tykke moderne forstyrrelser af kloak, el- og telefonkabler (dvs. ca. i kote 9.65-9.75 DNN) rester af et lag tæt pakket med knytnævestore (ca. 8-20 cm) sten og skærver (**Lag 11, (13), 15**). Formentlig er der tale om en gammel vejbelægning. Det underliggende lag (Lag 14, 17, dvs. den tidligere overflade) var markant tyndere under brolægningen end i vestprofilen, hvilket kan skyldes enten reel afgravning i forbindelse med anlæggelse af vejen, eller at laget hér er blevet opblandet i brolægningen.

Det karakteristiske stenlag kunne spredt følges i hele den ikke registrerede østprofil og tilsvarende i nordprofilen og afgrænsningen mod vest var usikker. Stenlaget synes dog allerede at blive tyndere og mindre kompakt stenholdigt umiddelbart inden det skæres af fundamentet til den tidligere bindingsværksbygning ligesom det tidligere overfladelag (Lag 14, 17) som nævnt hér også er tykkere. Dette kunne tyde på, at vejens vestafgrænsning har ligget stort set, hvor matrikelskellet også findes i dag.

Direkte på brolægningen fandtes et stedvis kompakt, heterogent aktivitetslag (**Lag 10**). I laget sås lange, muligvis gennemgående linser af gråligt sand, der kan tages som udtryk for gentagne stabiliseringslag. Desværre var aktivitetslaget p.gr.a. anlægsarbejdet gravet væk i fladen uden registrering, og kun fandtes som en smal stribe i profilvæggen. Trods eftersøgning lykkedes det ikke at finde daterende genstande i laget.

Brolægningen var tilsyneladende, og aktivitetslaget med sikkerhed, snittet af fundamentgrøften til den tidligere bindingsværksgård på stedet (Lag 3), mens forholdet til den lille munkestensfyldte grube (Lag 12) ikke kunne afgøres endegyldigt (gruben synes dog at skære brolægningslaget, jf. lag 12/15). Dateringen af vejbelægningen kunne derfor kun sættes forud for Lag 3, dvs. forud for 16/1700-tallet. Så meget desto mere er det at beklage, at det på belægningen direkte liggende aktivitetslag, hvor muligvis daterende fund havde kunne findes, var blevet fjernet.

Det er dog i denne sammenhæng værd at bemærke, at brolægningen var anlagt direkte på det ældste overfladelag, der blev registeret (Lag 14, 17), hvilket kunne antyde en forholdsvis gammel datering, muligvis til middelalderen.

Fundament til tidligere bindingsværkshus (16/1700-tallet)

I vestprofilens sydlige del sås dele af et kampstensfundament sat i en forholdsvis hård kalk/sand-mørtel (**Lag 3**). Dette er formentlig fundamentet til den tidligere bindingsværksgård, forgængerens til den nuværende bygning. Også de to nedgravninger **Lag 4 og 5** udgør formentlig de sidste dele af opfyldet i denne fundamentgrube, i øvrigt fjernet ved opførelsen af 1800-tals gårde. Forholdet var dog vanskeligt at afgøre endegyldigt og blev ofret mindre opmærksomhed.

Fundament til nuværende bygning (opført 1853/54)

Øverst i vestprofilen lå kampstensfundamentet til den nuværende apotekerbygning (**Lag 1-2**). På toppen af kampen var lagt blandede skifter af genbrugte munkesten og gule mursten. Herover det øvrige murværk.

Andre anlæg og kulturlag

Ud over de nævnte anlæg og lag registreredes en række andre fyldskifter, der ikke kunne defineres nærmere. Det drejer sig om lille munkestensfyldte grube (**Lag 12**) og to andre nedgravninger eller gruber (**Lag 9, 16**) samt kulturlagene **Lag 6, 7 og 8**, hvor førstnævnte muligvis udgør del af opfyldet i anlægsgruben til eet af syldstensfundamenterne. Lag 7 syntes dog med sit store indhold af affald (knogler samt et enkelt skår af en højmiddelalderlig kande – udgravningens eneste fund !) at udgøre et reelt affaldslag.

Sammenfatning

I forbindelse med etablering af kældertrappe og –indgang til Løveapoteket (Axeltorv 12, Næstved) var kulturlag og anlæg blevet bortgravet uden Næstved Museum var blevet orienteret, og de kunne ved den efterfølgende nødgravning kun registreres i de frie profiler.

Væsentligste fund var dele af en brolagt vej ca. 1 m under nuværende gadeplan (omkr. kote 9.70 DNN). Vejen må udgøre en tidligere fase af den gamle indfaldsvej fra ”Nørreport” over Hjultorvet til torvet på Sct. Peder Kirkeplads. I de tilgængelige dele af det overliggende aktivitetslag fremkom ingen daterende fund og stratigrafisk kan brolægningen kun dateres forud for fundamentet til 16/1700-tals bindingsværksgården. Den temmelig dybe beliggenhed direkte ovenpå (afgravet?) ”oprindelig” overflade antyder dog en vis ælde, og en mulig datering kunne være 1300-tallet, hvor flere af de danske byer udstyres med veje af tilsvarende karakter.

Ud over enkelte andre udefinerbare lag og nedgravninger sås fundamentet til både den nuværende apotekergård (opført 1853/54) og til forgængerens af bindingsværk (16/1700-tallet).

Den hårdhændede og ukontrollerede afgravning af i særdeleshed aktivitetslaget over brolægningen, der kunne have indeholdt daterende materiale, må stærkt beklages, da det fratog museer muligheden af at datere vejen, og dermed nærme sig spørgsmålet om, hvornår Næstveds gadenet fastlægges.

Lagregistrant

1 **Fundament til nuværende bygning (1853/54)**

Kampsten i forholdsvis løs sandmørtel (og i bunden også sandet muld), overlejret af uregelmæssige skifter af røde munkesten og gule mursten i hårdere mørtel.

2 **Del af fundamentsgrube til (1)?**

Temmelig heterogene lag af sandblandet muld, striber af lyst sand, trækulsnister etc.

Formentlig blot del af (1).

3 **Fundament til tidligere bindingsværksbygning (16/1700-tallet)**

Mellemstore kampsten i temmelig hård sand-/kalkmørtel. I bunden og siderne heterogent sandet muld m. trækul, kalknister, teglklumper etc.

4 **Opfyld i fundamentsgrube til bindingsværksbygning?**

Forholdsvis mørk brungrå sandet, let leret muld. En del trækulsnister samt nister af kalk og tegl.

5 **Opfyld i fundamentsgrube til bindingsværksbygning?**

Som (4), og nok samme lag.

6 **Del af kulturlag/Fundamentsgrube til nuværende bygning?**

Især mod toppen forholdsvis mørk gråbrunt let leret sandet muld med en del klumper og nister af undergrundssand/-ler. En del trækulsnister samt enkelte tegl- og knoglestumper.

7 **Kulturlag**

Som (6), men generelt lysere og mod bunden mere brunlig. Mindre undergrundsmateriale og flere knogler.

Fund: bund af højmiddelalderlig glaseret rødgodskande.

8 **Kulturlag**

Som (17), men en smule mørkere og med trækulsnister og enkelte knogler.

9 **Nedgravning/Grube**

Heterogent mørkere brungråt let leret sandet muld med en del klumper af gult og hvidgråt sand.

10 **Aktivitetsslag**

Meget mørkt gråbrunt og brungråt sandet, stedvis leret muld. Pletvis temmelig kompakt. I laget (gennemgående?) linser af gråt sand. En del trækul og flere steder, hvad der forekommer at være ikke helt nedbrudt organisk materiale.

11 **Brolægning**

Mellem brungråt temmelig homogent ganske let leret sandet muld med enkelte helt små trækulsnister. Pakket med knytnevæstore sten og skærver (ca. 8-20 cm).

12 **Nedgravning/Grube**

Mellemgråbrunt sandet muld med en del munkestensbrokker med mørtelrester.

13 **Del af (11)?**

Som (14), men en smule mørkere (og uden sten)

14 **Tidligere overflade?**

Temmelig homogent let leret sandet muld med enkelte mindre sten og ganske få små trækulsnister.

15 **Brolægning**

Som (11), men færre sten. Del af (11).

16 Nedgravning/Grube

Mellemgråbrunt let leret sandet muld (som (17)) kraftigt opblandet med mørkere brungråt- og undergrundsmateriale.

17 Tidligere overflade?

Som (14), men stort set uden sten.

18 Nedsivning/Rodzone

Som (17), men lysere, især mod bunden.

19 Undergrund

Begegult let leret sand (overgang til (20) meget glidende).

20 Undergrund

Begegult let sandet ler (overgang til (19) meget glidende).

Fotoliste

Foto v. Jens Olsen (Næstved Museum)

S/H film 2004:01:01 (6x6)

- 2-5 SV-profil (m. stenlag 11), fra NØ
- 6-7 NØ-profil (m. ej registreret stenlag), fra SV
- 8-10 NV-profil, S-del (m. fundament 1 og 3), fra SØ
- 11-12 - , N-del (bl.a. m kulturlag 7 og 8), fra SØ
- 13-15 Oversigt fra NØ

Digitalbilleder

- 1 SV-profil (m. stenlag 11), fra NØ
- 2 NØ-profil (m. ej registreret stenlag), fra SV
- 3 NV-profil, N-del (bl.a. m kulturlag 7 og 8), fra SØ
- 4 - , S-del (m. fundament 1 og 3), fra SØ
- 5 - , - , fra Ø
- 6-7 Arbejdsbillede
- 8-9 Oversigt fra NØ